

ІСТОРИЧНИЙ ДОСВІД ЗАСТОСУВАННЯ ЗБРОЙНИХ СИЛ США У ВИРІШЕННІ МІГРАЦІЙНИХ ПРОБЛЕМ У РОКИ ХОЛОДНОЇ ВІЙНИ

У статті досліджено роль Збройних сил США у підтримці урядових завдань з допомоги біженцям та вимушеним мігрантам у період Холодної війни. Проаналізовано воєнний досвід роботи з біженцями та участь в операціях «Mercy» 1956–1957 рр., «New Life/Arrivals» 1975–1976 рр., завдання, що виконували збройні сили під час «Маріельської переправи» 1980 р. Встановлено, що збройні сили відігравали провідну роль у забезпеченні підтримки біженців, здійснюючи планування і координацію операцій, виконуючи рятувальні та транспортні завдання, розміщуючи мігрантів на території військових баз і аеродромів. Окрім облаштування таборів у військових містечках, підрозділи організовували соціальну роботу серед біженців, здійснювали медичне забезпечення, в окремих випадках виконували правоохоронні функції. Таким чином, Збройні сили США почали залучатися до виконання нетрадиційних завдань, що полягали в гуманітарній підтримці іммігрантів на території країни під час процесу їх натуралізації або репатріації.

Ключові слова: Збройні сили США, біженці, мігранти, внутрішня функція збройних сил, гуманітарні операції.

Постановка проблеми та її актуальність. Історичний досвід застосування збройних сил у вирішенні міграційних криз і аналіз проблем, з якими стикається армія під час виконання таких нетрадиційних задач, що важливі для України в контексті реагування на сучасні загрози національній безпеці. Йдеться не лише про те, що в ХХІ ст. біженці часто стають інструментом здійснення політичного тиску та різновидом гібридної зброї, але й про доцільність застосування збройних сил у відповідь на подібні виклики. Постають логічні запитання: які конкретні завдання здатна ефективно виконувати армія без суттєвої шкоди її боєготовності, які ризики виникають в ході тривалої соціальної взаємодії військовослужбовців і біженців, як оптимально мають бути розподілені обов'язки між збройними силами та іншими відомствами?

Мазурін Олексій Володимирович, ад'юнкт штатний науково-організаційного відділу, Національна академія сухопутних військ імені гетьмана Петра Сагайдачного, м. Львів.

© Мазурін О.В., 2023

Аналіз попередніх досліджень і публікацій. Питання міграції через призму загроз національній безпеці вивчали К. Грінхіл (*Greenhill, 2016*). О. Ровенчак, Н. Кобецька, О. Лавер, С. Білошицький. Питання історії застосування збройних сил у вирішенні питань міграції досліджене фрагментарно. Слід відзначити напрацювання М. Метце і Дж. Лоренцена (*Metze and Lorenzen, 2017*), які пропонують активно залучати армію під час міграційних криз. Д. Гоулман (*Haulman, 1997*) досліджував питання щодо застосування Повітряних сил США в ході таких операцій, Я. Лімпан (*Lipman, 2014*) розглядає соціальні проблеми взаємодії армії та біженців. Автор статті також спирається на архівні документи Уряду США, нещодавно розсекречені звіти Міністерства оборони США, публікації в американській пресі.

Мета статті. Висвітлити та проаналізувати роль і конкретні завдання Збройних сил США у ході виконання урядових завдань із гуманітарної підтримки біженців в період холодної війни (1947–1991 рр.). Вивчити основні проблеми, які вирішували збройні сили упродовж виконання цих завдань. Окреслити ключові функціональні зміни у діяльності військових підрозділів, які були залучені до вирішення питань допомоги біженцям та вимушеним іммігрантам.

Виклад основного матеріалу. Досвід, який слугував основою для Збройних сил (далі – ЗС) США для планування операцій та розробки процедур роботи із біженцями був набутий у воєнних операціях всередині ХХ століття. У ході *Другої світової війни*, під час бойових дій в Північній Африці та Італії, необхідність контролювати переміщення цивільних осіб стала нагальною проблемою (*Steigenga, 1958: 302*). На Апеннінському півострові восени 1943 р. втікачі від бойових дій заважали військам союзників та створювали небезпеку проникнення розвідгруп у тил. Заборона цивільному населенню перетинати лінію зіткнення не дала результату, тож союзники вимушені були створити систему блокпостів, перепусток та тимчасових таборів для біженців (*Conway-Lanz, 2005*). В ході планування висадки військ союзників у Нормандії генерал Д. Ейзенхауер створив при Верховному командуванні Союзних експедиційних сил Відділення по роботі із вимушеними переселенцями, яке використовувало «італійський» досвід союзницьких військ. Цей підрозділ аналізував особливості регіонів ведення бойових дій, визначав кількість транспорту, розподілення продовольства, медичних та

побутових засобів, чисельність особового складу для будівництва та забезпечення центрів розміщення біженців. До вересня 1945 р. близько 7 млн переміщених осіб перебували під опікою військових. Після проведення серії тренувань для персоналу Командування передало функції щодо підтримки біженців новоствореній Адміністрації ООН для допомоги та відбудови UNRRA (*Metzel and Lorenzen, 2017*). *Корейська війна 1950–1953* рр. стала збройним конфліктом, в якому від ЗС США вимагалось діяти відповідно до гуманітарних стандартів міжнародного права, передбаченого Женевськими конвенціями 1949 р. Безпека біженців стала однією із центральних вимог нових міжнародних норм. Однак швидкі зміни лінії фронту, хаотична евакуація цивільного населення, регулярна інфільтрація диверсантів у групи біженців примусили американське командування запровадити жорсткі процедури безпеки, які дозволяли відкривати вогонь на ураження по цивільних особах (*Conway-Lanz, 2005: 57*). Застосування таких правил в напруженій бойовій обстановці призвели до 61 випадку, коли біженці потрапляли під вогонь і авіаудари (*Williams, 2011*). В таборах для біженців стало проблемним створення задовільних побутових і санітарних умов, не вистачало логістичних ресурсів, незадовільною була і співпраця між ЗС США із гуманітарними організаціями (*Metzel, 2017: 74-75*).

Придушення радянськими військами *Угорської революції* 1956 р. змусило десятки тисяч жителів Угорської Народної Республіки втікати до Австрії, Швейцарії та ФРН. Для вирішення цієї кризи президент США Д. Ейзенхауер надав можливість 21.500 біженцям знайти притулок у США та розпорядився організувати евакуаційний повітряний міст (*Final report, 1957: 2*). Протягом 1956 р. літаки Повітряних сил (далі – ПС) доставили 189 тонн продовольства в табори перебування угорських біженців (*Haulman, 1997: 8*). У рамках операцій «Safe Haven I, II» з 11 листопада 1956 р. до 30 червня 1957 р. Військово-Повітряна Транспортна Служба 173-ма рейсами доправила до США 10184 угорців. Літаки C-118, R6D, C-121 та президентський борт Columbine III доправляли біженців на авіабазу Мак Гвайр. Звідти їх перевозили у військове містечко Кемп Кілмер в штаті Нью-Джерсі, де здійснювались процедури із отримання громадянства (*Haulman, 2015a*). Операція «Mercy» із розміщення угорських біженців в Кемп Кілмер, за власною характеристикою військового командування, стала першою операцією, коли підрозділи

ЗС США використовувалися у мирний час відповідно до положень військового застосування. Дії військовослужбовців базувалися на процедурах роботи із біженцями, аналогічних до дій на територіях, які займає або звільняє армія США в ході збройного конфлікту (*Final report, 1957: 15-18*). На армію покладалися обов'язки із транспортування, здійснення процедур прийому, організації проживання та харчування, медичного забезпечення, залучення угорців до виконання адміністративних функцій та у якості перекладачів. Військова адміністрація Кемп Кілмер також відповідала за юридичну підтримку для отримання документів та укладення шлюбів. Активно армія співпрацювала із благодійними організаціями, в тому числі із Злученим Українським Американським допороговим комітетом, з представниками церковних громад. Станом на 28 лютого 1957 р. центр на військовій базі Кемп Кілмер прийняв більше 28000 осіб (*Final report, 1957: 51,155*).

Збройні сили США залучались до масштабних операцій із евакуації біженців із *В'єтнаму, Лаосу та Камбоджі* у 1975 р., коли внаслідок падіння демократичних режимів більше 163000 осіб змушені були покинути свої оселі (*Report to the Congress, 1976: 5*). У квітні 1975 р., через два роки після підписання Паризьких мирних угод і виведення бойових підрозділів з В'єтнаму, наступальні операції противника змусили уряд США організувати повітряну евакуацію власних громадян та дипломатичного персоналу – операцію «Frequent Wind» (*Haulman, 1947: 90*). Разом з тим, уряд США не відмовлявся від політичної відповідальності за майбутнє воєнних союзників та жителів країн Індокитайського півострова. Першочерговим кроком стала евакуація дітей із закладів, які опікувалися сиротами війни та дітьми змішаної раси, що були народжені від американських солдатів (*Thompson, 2019: 10-11*). Президент США Дж. Форд оголосив початок операції «Babylift» із евакуації в'єтнамських сиріт 3 квітня 1975 р. Президент дав розпорядження мінімізувати бюрократію та негайно організувати рейси (*Opening Statement, 1975: 2-4*). До 28 травня Військове командування повітряних перевезень ПС США евакуювало близько 2715 камбоджійських та в'єтнамських дітей-сиріт. 1853 з них потрапили на континентальну територію США, де отримали тимчасове житло та медичне забезпечення на військових базах Сухопутних військ Пресідіо, Форт Левіс,

Форт Бермінг. Більшість сиріт були усиновлені американськими родинами, однак близько 400-ма дітьми опікувалися ВМС США разом із благодійною організацією Фундація Холта (*Anderson and Silano, 1977: 32-33*).

Зростаюча кількість втікачів з Південного В'єтнаму змусила Генеральний штаб ЗС США взятися до розробки оперативного плану щодо допомоги десяткам тисяч вимушених іммігрантів. Операція «New Life» передбачала розміщення біженців у тимчасових центрах в Тихому океані для надання медичної допомоги та возз'єднання родин. 23 квітня 1975 р. військові бази на тихоокеанських островах Гуам і Вейк були визначені як безпечні зони для першочергового розміщення біженців. Командування Сухопутних військ США в Індокитайському регіоні координувало транспортування біженців, яких кораблі ВМС США підбирали у Південно-Китайському морі. На нього ж покладалося розгортання і забезпечення найбільшого тимчасового центру для переселенців на військовому аеродромі Ороте Пойнт на Гуамі, що у підсумку прийняв 112000 осіб. Прийомом в'єтнамських біженців займалися близько 2000 військовослужбовців, в тому числі 100 представників Жіночого Армійського Корпусу, що стало найбільшою місією цього підрозділу (*Anderson and Silano, 1977: 35*).

26 квітня 1975 р. Міноборони США отримало від уряду розпорядження розгорнути центри прийому біженців на континентальній території США. Згідно з вимогами кожна така установа повинна була розмішувати до 20000 осіб. Для здійснення операції, яка отримала назву «New Arrivals», були визначені інсталяції на військових базах Форт Чаффі (Арканзас), Кемп Пенделтон (Каліфорнія), Еглін (Флорида). Авіабаза Тревіс в Каліфорнії стала транзитним центром із пропускною спроможністю 1000 осіб на добу. Розгортання центрів на військових базах викликало необхідність оперативно вирішувати ряд організаційно-технічних проблеми. Наприклад, якщо Кемп Пенделтон активно використовувалася Морською піхотою і був спроможний вмістити 18000 осіб, то Форт Чаффі із гарнізоном чисельністю 62 військовослужбовці, вимагав створення медпункту, їдальні та додаткового залучення 1800 спеціалістів – медиків, адміністраторів, кухарів, військових поліцейських. Відповідно до кількості новоприбулих мешканців військові інженери розширювали каналізаційні системи, створювали лазні та пральні, переобладнували казарми під

житло сімейного типу. Досвід вирішення цих проблем армія використала при відкритті додаткового центру біженців на базі Форт Індіантаун Геп 28 травня 1975 р. Необхідність появи цієї нової локації була пов'язана з наближенням сезону тайфунів, який створював небезпеку для трансокеанського транспорту. У підсумку операції «New Arrivals» підрозділи Сухопутних військ США до 30 грудня 1975 р., організували перебування і розміщення 72843 біженців, що складало 55% від загальної чисельності міграційного потоку з Індокитаю (*Anderson and Silano, 1977: 45-50*).

Дотримання правопорядку в таборах для біженців покладалося на персонал Федеральної служби маршалів. Збройні сили контролювали доступ до об'єктів, забезпечуючи захист центрів прийому біженців від несанкціонованого проникнення. У липні і серпні 1975 р. в таборах відбувся ряд мирних демонстрацій та озброєних бунтів: частина біженців вирішили повернутися до В'єтнаму і вимагали швидкого вирішення цієї проблеми. Всього таких осіб налічувалося близько 1400 осіб на Гуамі та 200 у центрах континентальних США. На випадок масових заворушень військове відомство було готове застосувати план «Garden Plot», який передбачав залучення підрозділів для підтримки правопорядку. Однак проблему вдалося вирішити оперативно, армійські спеціалісти організували репатріацію бажаючих до В'єтнаму на судні «Thuong Tin I» вже у вересні 1975 р. (*Anderson and Silano, 1977: 119-122*).

Військова авіація, залучена в операціях «Babylift», «New Life», «Frequent Wind», «New Arrivals», з 4 квітня по 16 вересня 1975 р. перевезла щонайменше 50000 біженців, понад 5000 працівників – медиків, кухарів, інженерів. На острови Гуам та Вейк було доставлено 8556 тонн вантажів, включаючи продукти харчування, постільну білизну, намети, дитяче харчування та інсектициди. На момент завершення операції «New Life» було здійснено 201 виліт літаків C-141 Starlifter і 174 вильоти літаків C-130 Hercules (*Haulman, 2015b*). Під час евакуації Південного В'єтнаму в квітні 1975 р. Тихоокеанський флот США залучив 34 військових кораблі (*Report to the Congress, 1976: 31*).

Враховуючи соціальний зміст вищеописаних операцій, важливо зазначити, що ЗС виконали важливу дипломатичну та політичну місію – довели моральну відповідальність США за воєнну політику, зокрема, за вихід із війни у В'єтнамі (*Sahara, 2009: 6-8*).

У контексті глобального геополітичного протистояння поширенню тоталітаризму громадяни Південного В'єтнаму сприймалися громадськістю не як біженці, а як борці за свободу, що зазнали трагічної поразки. В той же час, саме збройні сили стали інструментом їхнього порятунку, першими провідниками в життя на новій батьківщині. Армія США отримала важливий досвід щодо вирішення ряду нових викликів з планування, логістичного та медичного забезпечення, взаємодії із урядовими агенціями та у роботі із громадськістю.

«Маріельська переправа» (англ.: Mariel boatlift, ісп.: éxodo del Mariel) – масовий вихід біженців з Куби до США в 1980 р., який став кульмінацією попередніх хвиль міграції, спричинених режимом Ф. Кастро. Дефіцит продовольства, економічні санкції, відсутність громадянських свобод спонукали кубинців шукати захист у посольствах країн Латинської Америки. Ряд інцидентів (зокрема, випадок в Гавані 1 квітня 1980 р., коли група кубинців на автобусі прорвалася в посольство Перу, спричинивши загибель поліцейського), підштовхнув владу Куби послабити заборону на виїзд з острова. У якості жесту доброї волі 14 квітня 1980 р. президент Дж. Картер дозволив 3500 кубинцям перебраться на територію США (*Department of the Army, 1982: 4*). Хаотична евакуація із заливу Маріель розпочалася 20 квітня. За біженцями із США здебільшого прибували риболовні шхуни та відпочинкові катери, що були не пристосовані до морських подорожей і перевезення пасажирів. Посадка на човни відбувалося під примусом кубинських правоохоронців, які надмірно застосовували силу, службових собак та перевантажували транспорт людьми. Як підсумок, 45 таких кораблів затонули, 15 перекинулися у морі (*Scotti, 1980: 20*).

Цілеспрямована стратегія Ф. Кастро полягала у використанні примусової масової імміграції для тиску на США з метою досягти політико-економічних преференцій. Координатор уряду США у справах біженців В. Палм'єрі назвав такі дії формою партизанської боротьби (*Greenhill, 2010: 93*). Під прикриттям маси біженців кубинський режим почав позбавлятися і «соціально небажаних елементів»: злочинців, гомосексуалістів, людей з асоціальною поведінкою, немічних та психічно хворих осіб. Їх примусово садили на евакуаційні кораблі разом із іншими іммігрантами, ускладнюючи процес фільтрації кримінальних елементів.

В підсумку, в США прибули 1761 злочинців, які були засуджені за вбивство, зґвалтування або грабіж. Серед інших 23927 в'язнів лише десяту частину можна було назвати «політичними» (*Larzelere, 1988: 309*). У суспільній свідомості громадян США почав формуватися образ «марієлітос-злочинців», хоча кубинських іммігрантів попередніх хвиль сприймали як антикомуністів та шукачів свободи (*Jacklin, 2019*).

Перші два судна з біженцями прибули до Флориди 21 квітня 1980 р. У наступні 20 діб на тисячах човнів прибули ще 30000 осіб. До кінця серпня до втечі морем вдалися 1,3% кубинського населення (*Hawk, 2014: 11*). «Переправа» завершилась 25 вересня 1980 р., коли уряд Куби, досягнувши угоди з США, знову заборонив громадянам покидати країну (*Parker, 1993: 11-12*). Загалом 125000 осіб переправилися в США протягом 158 діб, з них 110000 у перші п'ять тижнів (*Larzelere, 1988: 182*).

Кількість мігрантів, неможливість фізично контролювати акваторію та брак персоналу спричинили колапс цивільних установ у Флориді. Уряд США був змушений використати спроможності та людський ресурс військового відомства. Операція Оперативної Групи з Переселення стала спільним заходом Міністерства Оборони США з низкою урядових організацій: Федерального агентства з надзвичайних ситуацій, Державного департаменту, Служби імміграції та натуралізації, Міністерства охорони здоров'я, Служби федеральних маршалів (*Department of Army, 1982: 9*).

ВМС США та Берегова охорона патрулювали води протоки, перевіряли човни, здійснювали рятувальні операції. До морської операції було залучено 22 великі сторожові кораблі, 43 малі кораблі, 42 патрульні катери, 1 вертольотоносець, 2 десантних посадкові платформи, 2 великих десантних кораблі та 9 мінних тральщиків. Спостережні і пошуково-рятувальні польоти проводилися як вдень, так і в темну пору доби. Загальний наліт 36 вертольотів та 33 літаків склав 9026 годин (*Parker, 1993: 12*).

З метою розвантаження переповнених центрів розміщення біженців у Флориді уряд США дав розпорядження створити тимчасові табори в армійських військових містечках. Переважно залучалася інфраструктура, яка раніше вже використовувалася в 1975 р. під час евакуації біженців із В'єтнаму: Авіабаза Елгін, Форт Чаффі, Форт Індіантаун Геп та Форт МакКой (*Department of Army, 1982: 4*).

Авіабаза Елгін, яка отримала неофіційну назву «Табір Свободи» (ісп.: Campo Libertad), була зручною локацією, адже прилягала до приміщень виставкового центру площею 2500 кв.м. Там розмістилися офіси федеральних імміграційних відомств. Перші 125 біженців прибули в Елгін 3 травня, через тиждень їх вже було 10025 осіб. До прийому «маріелітос» у десятиденний строк 3202-й Інженерно-саперний загін обладнав 413 наметів. Капелани і волонтери зібрали понад 60 тонн одягу. Було встановлено системи гучномовного зв'язку, радіоточки, прокладено 1500 м телефонного кабелю. Польові типографії друкували анкети, талони на харчування, інформаційні плакати. Для біженців були організовані релігійні служби та рекреаційні заходи: надавався реквізит для боксу та футболу, музичні інструменти, відбувалися кінопокази, проходили мовні курси. Тиловий персонал забезпечував кубинців білизною, харчуванням, засобами гігієни. 363-й Польовий госпіталь проводив первинний медогляд та процедуру флюорографії. Пік прийому пацієнтів припав на 9 травня 1980 р., коли медики провели 1174 прийоми у госпітальних відділеннях. Поліція охорони ПС США відповідала за охорону периметру бази. Загалом 1178 військовослужбовців підтримували діяльність «Табору Свободи». В цей час служби імміграції та слідчі органи цілодобово перевіряли досє кубинців та оформлювали дозволи на перебування в США (Mason, 2018).

Ключовою локацією в діяльності Оперативної Групи з Переселення став Форт Чаффі в штаті Арканзас. Цей навчальний центр для резервістів налічував за штатом лише 141 особу. Коли 10 травня 1980 р. на базі Чаффі розпочав діяти центр розселення біженців, чисельність військового персоналу зросла до 1150 військовослужбовців, при кількості біженців 2386 осіб. За два дні до цього 47-й Польовий госпіталь розгорнув там приміщення на 100 ліжок, 46-й інженерний батальйон підготував 6000 житлових місць, огородив зону розквартирування та створив центр обробки біженців. Було також відкрито офіс зв'язків з громадськістю з огляду на високу зацікавленість преси. Вже 23 травня кількість біженців збільшилася вже до 19048 осіб (Department of the Army, 1982:10-11, 67-68).

Підсумкові звіти штабних секцій Форт Чаффі дають можливість зрозуміти широкий спектр проблем, які довелося вирішувати військовому персоналу на початку діяльності: агресивні демонстрації Ку-Клукс-Клану, відсутність у біженців елементарних

навичок користування санітарними вузлами, пошкодження кабелів гризунами, дефіцит автотранспорту. Збір розвідувальної інформації серед мешканців табору проводився без відповідної конспірації та безсистемно, не вистачало досвідчених перекладачів. Брак коштів на випуск табірної газети та створення радіостанції призвели до того, що біженці не змогли отримувати вичерпну інформацію про процедури натуралізації. В результаті, поширювалися чутки та зростало незадоволення в середовищі «маріелітос». Негативно на дисципліну у таборі вплинув гострий дефіцит сигарет при тотальній пристрасності кубинців до паління тютюну (*Department of the Army, 1982: 35-55, 107*).

Іншою проблемою стали регулярні акції голодування та бунти в таборах. До цього призводили перенаселення, затримки у медогляді та повільні темпи оформлення та імміграційних перевірок: наприклад, у Чаффі за два тижні лише 100 кубинців отримали дозвіл на проживання в США, на авіабазі Елгін лише 97 з більше 10000 (*Mason, 2018*). Через стигматизацію «маріелітос» за класовими ознаками волонтерам було складно знайти спонсорів аби узяти цих людей на поруки (*Lipman, 2014: 71*). 24 травня 300 кубинців напали на охоронців із камінням та втекли за межі авіабазі Елгін. Поліція відновила порядок лише після прибуття підкріплення із сусідніх військових частин (*Mason, 2018*). 26 травня в Форт Чаффі близько 400 протестуючих перелізли через паркани та знищили військоове майно. Втікачів було повернуто до табору місцевою поліцією за сприяння військовослужбовців (*Department of the Army, 1982: 11*). Наступного дня губернатор штату Арканзас Б. Клінтон відвідав Чаффі аби оцінити стан безпеки. Після цього візиту штат залучив 65 бійців Національної гвардії для патрулювання периметра форту та групу швидкого реагування з 160 осіб. (*Department of the Army, 1982: 108*). 1 червня 1980 р. напруженість в Форт Чаффі досягла піку: сотні кубинців влаштували заворушення. Біженці, озброєні палками та «коктейлями молотова», взяли штурмом ворота бази і рушили до сусіднього містечка. Там їх зупинила поліція, яка відкрила вогонь по порушниках. У протистоянні було поранено сорок кубинців і п'ятнадцять поліцейських (*Lipman, 2014: 73*). Бунт спричинив кардинальні зміни в системі безпеки. Близько 2.000 військовослужбовців з Форт Сілл були прикомандировані для забезпечення безпеки периметра. 489-та Інженерно-саперна бригада обладнала подвійне

спіральне загородження навколо всієї зони розміщення біженців. У районі розквартирування були організовані кінні та піші патрулі військової поліції. В наметах біженців 6 та 10 червня були проведені обшуки, під час яких було вилучено півтонни предметів контрабанди, саморобної зброї, спиртних напоїв та самогонний апарат (*Department of the Army, 1982: 107-108*). Як зазначала газета «Арканзас Таймс»: «До Ель Домінго («неділя» іспанською), так біженці назвали заворушення 1 червня, єдиним стримуючим бар'єром у Форт Чаффі була бавовняна мотузка навколо кубинського житлового масиву. Після заворушень губернатор Б. Клінтон і президент США Дж. Картер перетворили табір на в'язницю, оточену кілометрами колючого дроту...» (*Arkansas Times, 2004*).

Акції протесту призвели до змін у повноваженнях військово-службовців. З дня відкриття таборів правоохоронна діяльність в середині периметра покладалася на Службу маршалів США. Після протесту «Ель Домінго» Департамент Сухопутних військ ЗС США змінив правила застосування сили на об'єктах. Передбачалося, що коли цивільні правоохоронці не могли підтримати правопорядок, військовий командир вживав заходів для забезпечення людей та об'єктів, запобігав несанкціонованому виходу за межі периметра безпеки, застосував мінімальну силу для затримання порушників (*Department of the Army, 1982: 30*). У звіті підполковника А. Кінкеда, командира оперативно-тактичної групи у Форт Чаффі, відзначається, що основними завданнями особового складу стали: реагування на громадські заворушення, охорона периметра табору, підтримання правопорядку, проведення тренувань із реагування на надзвичайні ситуації та бунти (*Department of the Army, 1982: 59-60*). Зміна акценту військової операції на поліцейсько-силову відобразилася й на настроях особового складу та керівництва. Дослідниця Я. Ліпман (*Lipman, 2014*) відмічає, що у військовослужбовців заявлялися сумніви щодо правомірності виконання поліцейської діяльності, поступово стиралися межі між силовими та гуманітарними завданнями, а «марієлітос» все глибше сприймали себе в тюремному ув'язненні. Преса, тим часом, все частіше порівнювала табори із місцями утримання військовополонених.

З 25 вересня по 9 жовтня 1980 р. відбулося переведення із інших військових баз в Форт Чаффі близько 5000 біженців, які

вважалися «важкими випадками». На цей момент в Чаффі військові інженери побудували локацію для постійних порушників громадського порядку під назвою Рівень-II. Це була ділянка табору відгороджена 4,7-кілометровим парканом висотою 3 метри. Втім, на цей час військові підрозділи завершили виконання поліцейських функцій, передавши їх цивільним структурам: Службі Маршалів, Поліції, Федеральній службі охорони, Імміграційній службі, Управлінню в'язниць. Армія залучалася лише до охорони периметра, розшуку втікачів і силової підтримки в екстрених випадках (*Department of the Army, 1982: 189, 233-234*). 19 грудня 1982 р. табір у Форт Чаффі припинив функціонування. Нерозподілені 395 біженців були передані в розпорядження Міністерства юстиції, після чого більшість з них відправились до в'язниць (*Lipman, 2014: 78*).

ЗС США провели ретельний та усесторонній аналіз операції. У звіті від 1984 р. Сухопутні війська ЗС США відзначили, що операція являла собою своєрідні мобілізаційні навчання, а військова поліція отримала досвід з контролю заворушень. Однак підкреслювалося, що високе робоче навантаження спричинило стрес і втому особового складу, аналогічну до таких, що виникають під час бойових дій (*Lipman, 2014: 79*). Командування матеріального забезпечення ПС США назвало операцію «успішним застосуванням військового досвіду для виконання гуманітарної місії без попередньої підготовки». Відмічались якісна співпраця з урядовими та неурядовими організаціями, високий рівень і швидкість проведення будівельних робіт та якість матеріально-технічної підтримки (*Mason, 2018*). Позитивом стало і створення підрозділом психологічних операцій газети «La Vida Nueva», яка стала не лише інструментом інформування, але й голосом кубинських біженців, які втекли із країни з тотальною цензури преси (*Lipman, 2014: 76*). З політичної точки зору «Маріельська переправа» стала передвісником зростаючої ролі військових в операціях з надання допомоги біженцям. В той же час, вирішення кризи продемонструвало проблему розподілу поліцейських, гуманітарних і військових функцій.

Висновки. ЗС США використовувалися для вирішення міграційних питань у випадках, коли масштаб потоків біженців не дозволяв іншим урядовим службам в повному обсязі виконувати свої функції. Оскільки така допомога була прямим продовженням

політики США із протидії поширенню комуністичної ідеології, військові операції мали переважно гуманітарний характер. Завдання полягали в порятунку, транспортуванні та розміщенні біженців на території військових частин. Хоча військове відомство спиралося на досвід, що був отриманий під час воєнних конфліктів, він був гнучко адаптований до реалій мирного часу. ЗС ефективно виконували типові завдання: розгортання і облаштування таборів; авіаційне, морське та наземне транспортування; організацію діяльності польових госпіталів. Також ЗС були вимушені опікуватися побутово-соціальними проблемами біженців, тож набували розвитку процедури цивільно-військового співробітництва: проводився моніторинг настроїв, створювалось табірне самоуправління, випускалися газети іспанською мовою, організовувалися рекреаційні та релігійні заходи. Поруч з тим військові підрозділи обмежено виконували і поліцейські функції: розшукували втікачів, протидіяли масовим заворушенням. Політична і соціальна роль збройних сил у вирішенні міграційних питань зростала, в той же час американське суспільство спостерігало феномен, коли військові підрозділи відволікалися від бойової підготовки та оборони країни і поступово починали виконувати роль «наглядачів» за вимушеними мігрантами. В перспективі ця роль посилилася та видозмінилася в 1994 р., коли тисячі кубинських і гаїтянських біженців перехоплювалися в морі та переправлялися на базу ВМС США Гвантанамо.

Використані посилання / References

Anderson G. and Silano R. (1977). After action report: Operations New Life /New Arrivals, US Army support to the Indochinese refugee program, 1 April 1975 – 1 June 1976. Department of the Army Office of the Deputy Chief of Staff for Operations and Plans. Washington DC. 270 p. (eng.).

Arkansas Times Staff (2004). 1980 - Crisis at Ft. Chaffee. Arkansas Times, 23 Sept. 2004. URL:<https://arktimes.com/news/cover-stories/2004/09/23/1980-crisis-at-ft-chaffee> [Accessed: 28.11.2022] (eng.).

Conway-Lanz S. (2005). Beyond No Gun Ri: Refugees and the United States Military in the Korean War. Diplomatic History. Vol.29 №1, p. 49-81. DOI:10.1111/j.1467-7709.2005.00459.x (eng.).

Department of the Army (1982). Task Force Resettlement Operation: after action report, Fort Chaffee, Arkansas, 7 May 1980 - 19 February 1982. Ike Skelton Combined Arms Research Library Digital Library. URL:<https://cgsc.contentdm.oclc.org/digital/collection/p4013coll11/id/1299/> [Accessed: 12.11.2022] (eng.).

Greenhill K. (2010). Weapons of Mass Migration. Cornell University Press. DOI:10.7591/9780801458668 (eng.).

Jacklin J. (2019), The Cuban Refugee Criminal: Media Reporting and the production of a popular image. *International Journal of Cuban Studies*. Vol. 1 №11, p. 61-83. DOI:10.13169/intejcubastud.11.1.0061(eng.).

Final report (1957). "Operation Mercy", 13 Nov 1956–12 Mar 1957, Camp Kilmer, New Jersey. 41st Military Government Company. Ike Skelton Combined Arms Research Library Digital Library. URL: <https://cgsc.contentdm.oclc.org/digital/collection/p4013coll11/id/2105/rec/1> [Accessed: 25.10.2022] (eng.).

Haulman D. (1947). Vietnam Evacuation: Operation Frequent Wind. Short of War: Major Air Force Contingency Operations. Air Force History and Museum Publication, p.83-93. (eng.).

Haulman D. (1997). Wings of Hope: The United States Air Force and Humanitarian Airlift Operations, 1947-1994. Government Printing Office. 535 p. (eng.).

Haulman D. (2015 a). Safe Haven I and II. Air Mobility Command Museum. URL: <https://amcmuseum.org/history/safe-haven-i-and-ii/> [Accessed: 25.10.2022] (eng.).

Haulman D. (2015 b). Operation Babylift & New Life - Air Mobility Command Museum. Air Mobility Command Museum. URL: <https://amcmuseum.org/history/operation-babylift-and-new-life/> [Accessed: 25.10.2022] (eng.).

Hawk K., Vilella R., Varona A. and Cifers K. (2014). Florida and the Mariel Boatlift of 1980: The First 20 Days. University of Alabama Press. 360 p. (eng.).

Larzelere A. (1988). The 1980 Cuban Boatlift. Washington, DC: National Defense University Press. 558 p. (eng.).

Lipman J. (2014). A Refugee Camp in America: Fort Chaffee and Vietnamese and Cuban Refugees, 1975-1982. *Journal of American Ethnic History*. Vol.57 №33(2). DOI:10.5406/jamerethnhist.33.2.0 (eng.).

Mason T. (2018), Operation red, white, and blue: Eglin AFB and the Mariel Boatlift. Air Force Materiel Command URL: <https://www.afmc.af.mil/News/Article-Display/Article/1703372/operation-red-white-and-blue-eglin-afb-and-the-mariel-boatlift/> [Accessed: 25.10.2022] (eng.).

Metze, M. and Lorenzen J. (2017). Military Force and Mass Migration in Europe. *The US Army War College Quarterly: Parameters*. Vol.47 №3. DOI:10.55540/0031-1723.2872. (eng.).

Opening Statement at Press Conference at San Diego, California (1975). Gerald R. Ford Presidential Library & Museum. URL: <https://www.fordlibrarymuseum.gov/library/document/0122/1252273.pdf> [Accessed: 15.12.2022] (eng.).

Parker R. (1993). Did the USCG Use the Lessons Learned from the 1980 Mariel Boatlift from Cuba in Dealing with the Haitian Migration Crisis of 1991-2?. *Naval War Coll. Newport*. URL: <https://apps.dtic.mil/sti/citations/ADA264168> [Accessed: 15.12.2022] (eng.).

Report to the Congress (1976). Evacuation and Temporary Care Afforded Indochinese Refugees – Operation New Life. U.S. Government Accountability Office. Washington DC. URL: <https://www.gao.gov/products/id-76-63> [Accessed: 15.12.2022] (eng.).

Sahara A. (2009). Operations new life/arrivals: US national project to forget the Vietnam War. University of California. San Diego, 100 P. (eng.).

Scotti P. (1980). Cuban boatlift from Mariel, Cuba - to Key West, Florida. Public affairs office 7th Coast guard district. Miami, Florida. URL: https://media.defense.gov/2020/Apr/23/2002287256/-1/-1/0/1980_MARIEL_SUMMARY.PDF [Accessed: 05.12.2022] (eng.).

Steigenga W. (1958). European Refugees: 1939-52: A Study in Forced Population Movement. *Geographical Review*. Vol. 48 №2, p.301-303. (eng.).

Thompson J. (2019). China elephants and orphans: Operation Babylift and the white savior complex. Doctoral dissertation, Master of Arts in History Southern New Hampshire University. Manchester. 124 p. (eng.).

Williams J. (2011). World Wars: Kill 'em All': The American Military in Korea. BBC History. URL: https://www.bbc.co.uk/history/worldwars/coldwar/korea_usa_01.shtml [Accessed: 05.12.2022] (eng.).

Mazurin O.

THE US ARMED FORCES HISTORICAL ROLE IN ADDRESSING MIGRATION PROBLEMS DURING THE COLD WAR

The armed forces had been used in XX – XXI centuries by the national governments to resolve migration crises. The analysis of the such tasks is important in relation to present national security threats. Currently a notion «Weapons of mass mirgration» is commonly used while refugees often become an instrument of political pressure. Debates on migration frequently interconnected with issues of terrorism and homeland violence. Recent examples are the 2015 European and the 2021 Belarus–EU migrant crises. The usage of armed forces in support or coercion operations raises the issues of responsibilities, limits of engagement and appropriateness of their involvement. Reasonable questions arise: what specific tasks can the military effectively perform without compromising combat readiness, what risks arise when personnel deals with refugees, how should responsibilities be distributed between the armed forces and other agencies? The retrospective cases may show the ways these answers had been found. The article examines the role of the U.S. Armed Forces in supporting governmental efforts to assist refugees during the Cold War. It analyzes the military participation in Operations Mercy (1956-1957), New Life/Arrivals (1975-1976), and during the Mariel Boatlift (1980). The works shows that the armed forces played a leading role in providing support to refugees by planning and coordinating operations, performing rescue and transportation tasks, and accommodating migrants on the military bases. The management of refugee camps became a new non-traditional role for the military. The US Armed forces had been in solution of complex logistical problems, organized social work among refugees, and in some cases performed policing. Thus the US Armed Forces began to accomplish a new function, namely the provision of humanitarian support to refugees during the processes of naturalization or repatriation.

Keywords: US Armed Forces, refugees, migrants, internal function of the armed forces, humanitarian operations.